

Naptánc

Sebeők János hatvanéves

Sebeők János sok-sok éve nem publikál. Eddig utolsó írása – jelentős hallgatás után – a műhelyünk kiadásában megjelent *Önlexikon*-gyűjteménybe adott harmadik személyben kristályosított vallomás volt; záró mondatai:

Sebeők János 2009-ben bejelentette, hogy celebként abbahagyja, s ehhez az elhatározásához máig hú. Képernyős megjelenése azóta sem volt. Ma már nem tekinti magát közszereplőnek. 2012 végén rovatával is felhagyott. Csönd van körülötte. Nyilatkozni nem hajlandó, így fogalmunk sincs arról, hogy visszatér-e még az alkotó munkához, vagy életművét már most befejezettnek kell tekintenünk.

Szerkesztő barátunk az indulás óta velünk van, tartjuk most is a kapcsolatot. Hinni szeretnénk – folytatja kutató-alkotó munkáját. Szívből kívánjuk.

Az idén húszéves Napút első számába írt útnak indító esszéjével – a lapszám első írásával köszöntjük a júliusban hatvanéves író, az „igenis” megszülető kivételes alkotás – *A lényeg enciklopédiája* – érlelő szerzőjét. Legyen az esztendő óta befelé tartó út eredménye az oly várt kiteljesítő összegezés – hinni reméljük. (A szerkesztőség)

A Nap útja az égen. Búrával fedni le a cukrot szokás úgy, miként a sík Földet a fél éggömb fedí. Fejkörzés, helybenfutás. Pekinget reggelente megszállják az úgymond egészségesek. Tornáznak mind. A Nap látszólagos útja az égen, óh... Nem is oly rég a Föld parancsolt még neki. Kelj föl, és járj! – mondta. Feküdj le, és aludj! Katonaság. Drill. A kört azóta sem négyzögesítették, a kocka mégis mekkorát fordult. Ma már nem táncoltatható meg a Nap. Nem táncol úgy, ahogy mi fütyülünk neki. Egy fatimai Napcsoda kell ahhoz, hogy táncra keljen, amúgy a Föld szolgálja. Körülötte kering. Akár egyiptomi Napkultusz is kisülhetett volna a jó öreg lengyelből, neve Kopernikusz. Hogy mégsem így lett, arról Newton, Darwin és Hubble tehet. Centrum Áruházak. Irány: a centrum. A robbanás epicentruma. Szívem közepe. Közepütt. A kultusz középre igazodik. Newton a vonatkoztatási rendszereket, Darwin az élővilágot, Hubble a belátható Kosmoszt fosztotta meg epicentrumától. Kopernikusz ezért aztán sohasem ért el Kairóba, de a sivatag sivatag maradt. Igazodni nincs többé hová.

Porszem ember, a sivatag te vagy. Az ember óriás lesz, állították szovjet tudományos ismeretterjesztők, Iljin–Segal, óriás porszem. Porszemek vagyunk, s mint a guanó, vastagon – egy öngyilkos síneszítőtől idéztem –, mint a guanó, vastagon, befedjük az oázist. Homokszemről énekel Balázs Fecó. Homokvihar dühöng a Planétán: ötmilliárd homokszem alatt nyög a dzsungel. A kisebbségi komplexus olykor így hat. Ember, vajon ki lehetsz, ha nálad kisebbségi komplexus és nagyzási hóbort egyképp hódításhoz vezet?

Mondják: az ember a természet része. S én úgy hallom, mintha azt mondták volna: az ember mindenk fölött. Protágorasz szerint az ember mindennek a mértéke. Mindennek mértéke az ember. Lenin szerint mindent az emberért. Emberarcú szocializmus Dubček szerint. Vajon része-e a természetnek az ember? „Növeli, ki elfödi a bajt.” Vajon nyugtatgathatjuk magunkat e szállóigeszerű közhellyel?

Ki tudja, mi az ember. Ki tudja, mi a természet. A nagy fogalmak, akár a fekete lyukak, mindent elnyelnek. Sokértelműségük semmiszerű, s a hétfátyoltánc, a belső naptánc e fogalmak körül vég nélkül folyik. Ahhoz, hogy pusztán jól csengés helyett jelentsenek is, némi konkrétummal kell megszenteltetni őket. Prüszkölnek, pfujolnak, köhögnek ilyenkor persze, hisz értelmetlenségük oda, én mégis vállalkozom rá. János evangélista – már csak a névrokonság okán is – majd segít. Ő írta: „Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige.” Szerintem az ember az, akinél van a tudat, s az ember a tudat. Ez lehetővé teszi, hogy egy biológiai faj, akinél a tudat, erre mint alibire hivatkozást tökéletes uralmat valósítson meg afölött, aminél nincs a tudat. Aminél nincs a tudat, az a természet.

Természet az, ami ember nélkül történni akar. A természet folyamatos ellenérdekeltség, és nem külső környezet. Ami a nem gondozott kertben, a be nem vetett parlagföldön történik, az a természet. És ez a természet mindinkább az ember uralma alá kerül. A kozmikus természet ugyanakkor ma is meghódíthatatlan. A természettörvények fölött ember nem uralkodhat, így értelmezve kétségtelenül a természet része. Hidrodinamika nélkül nincs bósi gát, molekuláris genetikai ismeretek nélkül nincs génmanipuláció. Természet helyett ezért szerintem célszerűbb bioszféráról beszélni. Valójában a bioszféra válik napról napra emberarcúbbá. Statisztikák kimutatták, hogy a Föld összes növényi biomasszájának kb. 40 százaléka ma már közvetlen emberi célt szolgál. A szárazföldek jelentős része közvetlenül vagy közvetve az emberi tevékenységnek van alárendelve, s a humanizáció kérlelhetetlen erővel folytatódik tovább.

A humán biológiai, ökológiai valósága nem más, mint ökoholocaut. Társadalmunk kozmikus profilja változatlan. A természet felé a társadalmilag szervezett ember fajgyűlölő rabszolgatartóként viselkedik. Fajgyűlölő, hisz lába nyomán fajok milliói pusztulnak ki – a mostani ökoszoah csak a dinoszauruszok kipusztulásához mérhető –, s rabszolgatartó, hisz a természetet ingyen dolgoztatja. Ki fizet a tehénnek a tejért, Mizo, Mizo? S a zöld színtesteknek ki fizet az oxigénért, fűre lépni tilos? S vajon ki fizet az őserdőnek a szabadalmaztatott génszekvenciáért?

Nemhogy az őserdőnek magának, de az őserdőben lakó törzseknek sem fizet az ember, s ember alatt most metaforikusan a hatalomra jutott ember értendő. Who Ownes Nature – ki birtokolja a természetet? – kérdezi a Time 1998. november 30-i száma. Jó kérdés. Én is ezt kérdezem. Addig, amíg a természet az ember birtoka, s nem rendelkezhet valamiképpen önmaga felett, s önrendelkező lévén nem lehet az ember méltó, egyenjogú partnere, nincs kiút a gazdasági válságból.

Célszalagot szakítani készül az emberiség. Az van ráírva erre a célszalagra, hogy 2000. Ideje volna e nagy szakítással együtt átlépni egy eddig soha át nem lépett határt: a fajhatárt. Fajunk határait. Az emberi világ határait. Az egoista, öncélú, narcisztikus humánus határait. S ha az ember mint afféle divinális jánosi allegória az, akinél a tudat van, s az ember a tudat, akkor nyilván e fordulat csak egy új tudat által kísérhető s kísérhető meg.

Szent, teremtő önkívületre van szükség. A szellem kreatív, szerzetesi forradalmára. Lemondásra és produktivitásra. A köldök nem lehet középpont többé, a sivatag nem lehet követendő cél. Nézzetek rám, s vegyetek rólam példát: itt áll előttem a huszonegyedik századi, alázatos Laokoón, ki magára engedi – kígyók helyett – a liánokat, s nem kíván megküzdeni velük.